

Psychologie výchovy a vzdělávání

Hodnocení ve školním kontextu – příklady

- hodnocení ve školním kontextu (*úvod*)
- hodnocení žákova výkonu (*velmi stručný úvod*)
- studentské (žákovské) hodnocení výuky

Úvod

- téma evokuje představu známkování
- synonymum - **evaluace** (např. Průcha)
- jedná se ale obecně o **poskytování zpětné vazby na různých úrovních řízení výchovně vzdělávacího procesu** – např.:
 - učitel – žák
 - management – učitel
 - zřizovatel – management

Hodnocení (evaluace) ve školním prostředí

- zpětná vazba o průběhu a výsledcích výchovně vzdělávacího procesu
- různé roviny uvažování – např.:
 - **hodnocení**
 - výkonových charakteristik (*např. známkování, % přijatých*)
 - hodnocení procesu (*kvalita a efektivita; vnitřní / vnější evaluace*)
 - **hodnocení**
 - individuální úroveň (*např. výkon žáka, výkon učitele*)
 - skupinová úroveň (*např. srovnávání škol*)
 - **hodnocení (evaluace)**
 - vnitřní (*výroční zpráva, plán rozvoje, SWAT analýza*)
 - vnější (*inspekce, akreditační komise*)

Hodnocení - typy

- Sumativní (*celkové, za delší časový úsek*)
- Formativní (*průběžné, za kratší časový úsek*)

Hodnocení – zpětná vazba o výsledcích učení

- odměny a tresty (viz. Čáp)
- korekce a autokorekce učení (Kulič, 1971)
 - návrat – *opakování pokusu o řešení*
 - návrat – *nová formulace úkolu / rozložení na dílčí úkoly*
 - návrat do „předhistorie“ aktuální situace – *pokyn k opakování či doučení učiva nutného k řešení*
 - poskytnutí pomocné informace – *poznatku, vzoru, pravidla, dřívější řešení*
 - zadání vedlejší pomocné otázky, která obsahuje princip řešení na jednodušší úrovni
 - informace o příčině chybného řešení
 - sdělení správného výsledku
 - odložení korekce (*např. v situaci examinace*)

Hodnocení výkonu žáka

- Formativní i sumativní
- Integrovaná součást učitelské role
- Cílem regulace a (autoregulace) chování
- Známky vs. slovní hodnocení (např. Helus, 1999)
 - *Vyžadováno rodiči*
 - *Vliv tradice vzdělávací soustavy*
 - *Jednoznačná “nálepka” (label)*
 - *Způsob vynucování autority (...)*
- Snadněji se hodnotí vědomosti;
- Dovednosti a návyky se hodnotí hůře

Hodnocení učitele (a efektivity výuky)

- Efektivita výuky (učitele) bývá posuzována:
 - studenty (př. na VŠ - bc., mgr. i pgs; kombinovanými)
 - absolventy,
 - kolegy,
 - nadřízenými,
 - nezávislými pozorovateli
 - samotným vyučujícím

(Feldman, 1989)

Hodnocení – jiný pohled

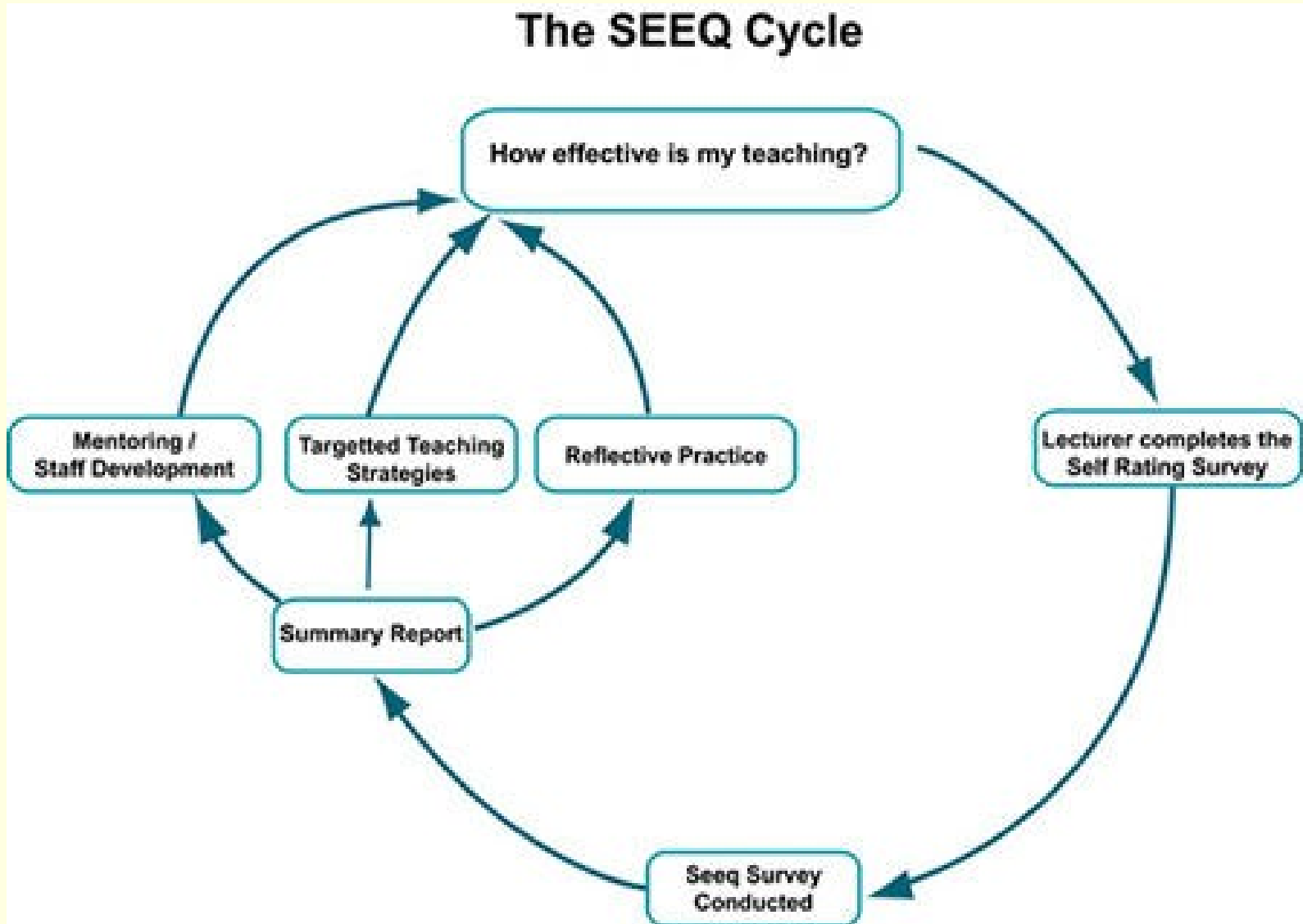
- **Žákovské, studentské hodnocení výuky**
 - Uživatelský pohled
 - Realizace posledních 30. let; v ČR od konce 70. let (Mareš, 1985)
 - Rozvoj hlavně ve VŠ prostředí
 - Sumativní, formativní
 - Problematika rolí (zadavatel, učitel, hodnotitel – žák)
 - Pouze součást obrazu výuky; výuka je multidimenzionální záležitost (Marsch, Roche, 1997)
 - Měřítko *efektivity procesu* (Stinger, Irwing, 1998)
 - Problematika zkreslení

Dimenze

- Složitost sledovaných jevů vylučuje univerzální nástroj (d'Apolloni, Abrami, 1997)
- **Dva základní přístupy:**
 - Jedna obecná charakteristika efektivní výuky
 - Multidimenzionální pojetí
(*hodnota učení, učitelovo nadšení, organizace výuky, skupinová interakce, vztah u-ž, rozsah a pokrytí učiva, zkoušení a klasifikace, zadávání úkoly, náročnost a obtížnost výuky*)(Marhe, Roche, 1997)
- Problémy: *různost výuky, účel posuzování...*

Příklad metody

The Student Evaluation of Educational Quality (SEEQ)

SEEQ – části metody

- sebeposuzovací dotazník pro učitele
- dotazník pro žáky
 - uzavřené otázky
 - otevřené otázky
 - doplňující a alternativní otázky
 - on-line vyhodnocení, manuál a pokyny k interpretaci
- <http://lsn.curtin.edu.au/seeq/>

Výsledky

- Reliabilita
 - *stabilita v čase – vysoká např. SEEQ $r=0,61$ v rozpětí 13 let*
- Specifičnost učitelova obrazu v očích studentů
 - *sympatie, studijní styl...*
- Zkreslení – možné zdroje (Marsch, 1987)
 - Korelační vztahy jsou interpretovány jako kauzální
 - Není volena vhodná jednotka zkoumání (student vs. skupina)
 - Ignoruje se multivariační podstata pohledu hodnotitelů
 - Nevhodná operacionalizace pojmů, zkreslující označení proměnných
 - Špatná koncepce projektu

Faktory prostředí ovlivňující studentské posuzování (odpovědi)

- Předchozí zájem o učivo a předmět
- Očekávaná a získaná známka
- Volitelnost předmětu
- Obtížnost a náročnost předmětu
- Velikost studijní skupiny
- Ročník a typ studia
- Učitelovo akademické postavení
- Gender role učitele i studenta
- Typ vyučovacího předmětu
- Účel posuzování
- Anonymita posuzování
- Zvláštnosti studentovy osobnosti

Využití výsledků (+/-)

■ Sumativní hodnocení

- Nadřizení; často bez hlubší znalosti interpretují “čísla”; bagatelizují nebo naopak vyzdvihují jejich význam a kontext (McKeachie, 1997)
- Mechanické srovnávání výsledkůp mezi předměty a učiteli

■ Formativní hodnocení

- Vnitřní záležitost pracoviště či učitele a jeho studentů
- Cílem posilovat odpovědnost učitelů za ped. činnost a pomáhat jejich profesnímu růstu (Duke, 1990)

Výhody (možnosti) studentského posuzování

- Podklady pro sumativní i hlavně **formativní** hodnocení
- Získání “uživatelských” názorů
- Získat množství výpovědí v krátké době
- Získat množství výpovědí za delší časové období
- Získat množství výpovědí k množství předmětů, učitelů
- Získat množství výpovědí jednotlivým metodickým postupem
- Možnost statistického zpracování (vč. validity a reliability)
- Zpětná vazba vyučujícím o kvalitě výuky
- Možnost cíleného zásahu do činnosti učitelů, kateder, fakult i studentů samotných
- Průběžné ověření účinnosti změn ve výuce

Nevýhody (úskalí) studentského hodnocení výuky

- Nutnost důkladné přípravy organizátorů, posuzovatelů, i uživatelů výsledků
- Tvorba dobře použitelné škály je pracná a dlouhodobá záležitost
- Při rutinním používání některých škál vznikají potíže s validitou
- Při velkém počtu jednorázově posuzovaných předmětů klesá reliabilita i validita výsledků
- Kvalita výuky je hodnocena globálně, bez větších detailů
- Jedná se spíše o popis stavu bez dynamických charakteristik
- Hodnotitelé popisují jen výseč, svůj pohled (ne vždy objektivní)
- Stanovení míry závažnosti zjištěných údajů je obtížné; řada kriterií, často se mísí (statistické, kriteriální, lokální atd. normy)
- Samotné výsledky nemohou být přímými podklady pro hodnocení; musí se analyzovat a interpretovat
- Účinnost výsledků závisí na osobnostních zvláštnostech těch, kteří učitelům sdělují výsledky a kvalitě dalších (poradenských a supervizních) služeb

Charakter supervize

- formativní hodnocení (Dunkin, 1990)

- Zdroj údajů musí být důvěryhodný
- Musí navodit dobrý vztah, který učitel vnímá jako snahu pomoci
- Nesmí navodit pocit ohrožení
- Musí být trpělivý, pohotový a pružný
- Musí rozumět aspektům konkrétní výuky
- Musí být schopen vyložit varianty vedoucí ke zlepšení ped. činnosti učitele
- Musí mít vlastní ped. zkušenosti
- Musí být přesvědčivý

A jak je to s anketou v ISu?

;)

Další zdroje informací

Vybrané zdroje informací

- <http://www.city.londonmet.ac.uk/deliberations/evaluation/urls.html>
- <http://www.teacherevaluation.net/>

Slovník používaných pojmů

- <http://www.wmich.edu/evalctr/ess/glossary/glossary.htm>

Základní literatura

Mareš, Jiří: *Manuál pro tvůrce a uživatele studentského posuzování výuky*. Praha, Karolinum 2006. 75 s. ISBN 80-246-1234-8